

Nr 110.

Ankom till riksdagens kansli den 9 maj 1919 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:t:s proposition angående understöd åt småskoleseminarier m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I den till riksdagen den 9 januari 1919 avlätna statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t under punkt 194 av åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avbidan på proposition angående småskoleseminariernas omorganisation, beräkna för ändamålet, utöver de i 1919 års riksstat under åttonde huvudtiteln å ordinarie stat upptagna anslagen till småskoleseminarier å tillhopa 112,000 kronor, ett belopp av 388,000 kronor, eller sammanlagt 500,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en den 11 mars 1919 till riksdagen avläten, till statsutskottet hänvisad proposition, nr 363, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

a) besluta,

dels att statsbidrag till av landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, inrättade småskoleseminarier skola utgå efter följande grunder:

Statsbidrag till seminarier med två elevklasser samtidigt utgår med 12,800 kronor för år och till seminarium med en elevklass med 9,100 kronor för år samt därutöver med ett belopp av högst 3,000 kronor för år till parallellavdelning av årsklass.

Härförutom skola till varje sådant seminarium utgå följande statsbidrag:

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 6 saml. 52 häft. (Nr 110.)

1) för varje manlig ordinarie lärare skillnaden mellan manlig och kvinnlig lärares grundlön;

2) för rektor dessutom två tredjedelar av det stadgade särskilda arvodet;

3) för varje manlig eller kvinnlig ordinarie lärare ett belopp motsvarande läraren tillkommande ålderstillägg;

4) för varje lärare, som vikarierar för ordinarie eller extra ordinarie lärare, om tjänstledigheten förorsakas av styrkt sjukdom, det belopp, som, utöver vad den tjänstledige läraren av sin avlöning avstått, erfordras till arvode åt vikarien, och, om tjänstledigheten förorsakas av offentligt uppdrag, bestridande av befattning i statens tjänst eller tjänstgöring hos riksdagen, dess utskott eller revisorer, det belopp, som Kungl. Maj:t för det särskilda fallet bestämmer; samt

5) för lärare, som vikarierar för lärare, vilken uppehåller tillfälligtvis ledig lärarbefattning men erhållit tjänstledighet på grund av styrkt sjukdom, det belopp, som, utöver vad den tjänstledige läraren av sin avlöning avstått, erfordras till arvode åt vikarien;

dels ock att i fråga om tillämpningen av ovan angivna grunder det må ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, vilka i detta avseende kunna befinnas erforderliga;

b) föreskriva,

att för utgående av statsbidrag till omförmälda småskoleseminarier skola gälla följande villkor och bestämmelser:

1) Lärokursen vid seminariet skall vara tvåårig.

2) Till främjande av elevernas praktiska utbildning för lärarkallet skall med seminariet vara förenad en övningsskola, som bör omfatta två årsklasser.

3) Undervisningen vid seminariet bör vara ordnad med huvudsaklig ledning av den normalundervisningsplan, som kan komma att av Kungl. Maj:t utfärdas.

4) Undervisningen skall, därest ej Kungl. Maj:t annorlunda bestämmer, pågå minst 38 veckor om året, tid för påsk- och pingstferier, tillfälliga lovdagar samt inträdes-, flyttnings- och avgångsprövningar däri inräknad.

5) Seminariet skall hava till sitt förfogande lämpliga undervisningslokaler samt ändamålsenliga skolmöbler och erforderlig undervisningsmateriel.

6) Seminariet skall förestås av en för viss tid utsedd manlig eller kvinnlig rektor. Utom rektor böra vid seminariet finnas minst två ordi-

narie lärare, såvida ej skolöverstyrelsen i särskilt fall därifrån medger undantag.

7) Lärare vid seminariet skall av skolöverstyrelsen hava blivit förklarad behörig och lämplig till tjänsten i fråga.

8) Seminariets rektor och lärare skola åtnjuta minst följande avlöningsförmåner:

rektor, manlig eller kvinnlig, särskilt arvode av 1,000 kronor jämte fri bostad eller motsvarande ersättning, icke understigande 800 kronor;
ordinarie manlig lärare 3,400 kronor, därav 2,100 kronor lön och 1,300 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma tre ålders-tillägg till lönen, vart och ett å 400 kronor, att utgå efter respektive 5, 10 och 15 år;

ordinarie kvinnlig lärare 2,800 kronor, därav 1,800 kronor lön och 1,000 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma tre ålders-tillägg till lönen, vart och ett å 300 kronor, att utgå efter respektive 5, 10 och 15 år;

extra ordinarie och vikarierande manlig lärare med full tjänstgöring arvode av 2,800 kronor;

extra ordinarie och vikarierande kvinnlig lärare med full tjänstgöring arvode av 2,400 kronor;

vikarierande rektor särskilt arvode av 600 kronor;

manlig timlärare i läsämne 110 kronor för varje veckotimme;

kvinnlig timlärare i läsämne 100 kronor för varje veckotimme;

timlärare i teckning, i musik eller i gymnastik 95 kronor för varje veckotimme;

lärarinna i kvinnlig slöjd eller i hushållsgöromål 90 kronor för veckotimme.

9) Undervisningen vid seminariet skall vara avgiftsfri, likaså undervisningen vid seminariets övningsskola, såvida icke Kungl. Maj:t i visst fall annorlunda bestämmer.

10) För seminariet skall finnas en särskild styrelse, bestående av seminariets rektor och minst fyra av vederbörande landsting eller stad utsedda medlemmar.

11) Seminariet skall stå under inseeende av skolöverstyrelsen och vara underkastat den kontroll och de bestämmelser i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva;

c) förklara,

att Kungl. Maj:t må äga att utfärda de närmare villkor och bestämmelser, vilka torde för sagda avlöningsförmånens åtnjutande böra stadgas,

ävensom de närmare föreskrifter, vilka för tillämpning av omförmälda villkor och bestämmelser eller i övrigt kunna anses erforderliga;

d) bestämma,

att ordinarie lärare vid småskoleseminarium, varom nu är fråga, skall i pensionshänseende vara likställd med ordinarie övningsskollärare vid folkskoleseminarium;

e) medgiva,

dels att av landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, inrättat småskoleseminarium må under en övergångstid av högst tre år, ändock att seminariet i fråga om organisation, undervisning och utrustning ej uppfyller alla ovan angivna villkor, efter Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall kunna erhålla statsbidrag beräknat i tillämpliga delar efter ovanstående grunder, dock med det lägre belopp, som Kungl. Maj:t med hänsyn till de vid seminariet anställda lärarkrafternas antal samt övriga omständigheter kan finna skäligt bestämma;

dels ock att småskoleseminarium, som under år 1919 åtnjuter statsbidrag och jämlikt ovan meddelade bestämmelser ej kan komma i åtnjutande av där angivna bidrag, må under en tid av högst tre år erhålla statsbidrag till läraravlöning enligt nu gällande föreskrifter; samt

f) med utslutande av de i 1919 års riksstat under åttonde huvudtiteln å ordinarie stat upptagna förslagsanslagen: »Avlöningsbidrag till lärare vid småskoleseminarier» å 110,000 kronor samt »Bidrag till avlöning av vikarie för lärare vid småskoleseminarium» å 2,000 kronor, uppföra i riksstaten för år 1920 under nämnda huvudtitel å ordinarie stat under rubriken: Småskoleseminarier:

dels till understöd åt småskoleseminarier ett förslagsanslag å 381,000 kronor;

dels ock till stipendier åt elever vid småskoleseminarier ett reservationsanslag å 96,800 kronor.

I avseende å utredningen i ärendet tillåter sig utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft

dels två lika lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *O. Bergqvist* och *O. Mannheimer* (nr 22) och den andra inom andra kammaren av herrar *E. Moberger* och *U. Leander* (nr 103), däri hemställt, att riksdagen ville till understöd under år 1919 åt enskilda småskoleseminarier, att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande

och på de villkor Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, bevilja på tilläggsstat för år 1919 ett reservationsanslag av 18,000 kronor;

dels ock en inom första kammaren av herr *O. Bergqvist* väckt motion, (nr 184), däri hemställts, att riksdagen ville till understöd åt enskilda småskoleseminarier under år 1920 att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, bevilja på extra stat för år 1920 ett reservationsanslag av 18,000 kronor.

Till stöd för förstnämnda två motioner har anförts följande:

»Bland de anstalter, som giva ökad bildning åt vårt lands ungdom, torde det för närvarande vara få, som ej åtnjuta statsunderstöd. Det finnes dock ett slag av läroanstalter, som allt hittills stått utanför denna förmån, och detta i trots av att de ej blott ge sina elever ökad bildning och mognad att själva leva livet på ett något högre och lyckligare sätt, utan även avse, att denna ökade bildning och mognad må göras fruktbarande för barn och ungdom i hundradetal. Vi tänka på de *enskilda småskoleseminarierna*. Dessa ha hittills saknat varje slag av ekonomiskt stöd utav staten, och de ha dock i bortåt ett halvt sekel arbetat för något så synnerligen behjärtansvärt som utbildandet av vårt lands småskolelärarinnor. Om småskoleseminariernas betydelse för vårt land säger ock Folkundervisningskommittén i sitt Betänkande av den 1 augusti 1914 angående folkskolan (IV. s. 21): »Och vad seminarieutbildningen beträffar, har man att tänka ej blott på folkskoleseminarierna utan även på de i vårt land för folkskoleväsendet *ej mindre viktiga småskoleseminarierna*. Mer än halva antalet av de lärarekrafter, som tjänstgöra vid våra folk- och småskolor, utbildas vid dessa sistnämnda av landstingen eller av enskilda personer upprättade läroanstalter. »Mer än halva antalet» — ja, den 30 juni 1916 arbetade i våra folk- och småskolor *över tolv tusen fyrahundra* lärare och lärarinnor, som utgått från småskoleseminarierna, medan endast niotusen niohundra utgått från folkskoleseminarierna eller, närmare bestämt, 12,429 mot 9,908, d. v. s. 56 % mot 44 % av samtliga lärarekrafter. Långt senare ha enskilda folkskoleseminarier upprättats, och de ha dock redan i flera år fått uppbära statsbidrag.

Av landsting upprättade eller underhållna småskoleseminarier ha även under rätt lång tid fått åtnjuta anslag av staten. Givet är, att de enskilda småskoleseminarierna ha att kämpa med stora svårigheter genom de så ytterligt förhöjda kostnaderna på alla områden, framförallt för uppvärmning av lokalerna och avlöning av lärarepersonalen. Denna sista post har ju ökats så väsentligt sista tiden, och de för innevarande år av statsmakterna bestämda höga lönerna återverka givetvis på lönerna åt se-

minarielärarne. För att bära alla dessa ökade krav ha landstingsseminarierna helt andra förutsättningar än de enskilda seminarierna. Dessa senare ha endast att fly till ökandet av terminsavgifterna. Men dessa kunna ej rimligtvis skruvas upp allt för högt. Flertalet av de unga kvinnor, som söka sig in vid småskoleseminarierna, är från obemedlade eller mindre bemedlade hem, och på många av dessa trycker dyrtiden hårt.

Billighet och rättvisa tala för, att de enskilda småskoleseminarierna må få åtnjuta statsunderstöd.

För att tillgodose behovet av nya lärarekrafter för de platser, som den 30 juni 1917 uppehölls av småskollärare och lärarinnor, utexaminerades höstterminen 1916 och vårterminen 1917 från samtliga småskoleseminarier inalles endast 583 nya lärare eller lärarinnor.

Följande tabell anger antalen för de olika platser, som skötas av småskollärare och lärarinnor och för de utexaminerade nya lärarne (lärarinnorna) ävensom förhållandet i procent dem emellan för åren 1907, 1910, 1913 och 1917.

Åren	I. Såsom biträdande	II. I mindre folkskola	III. I små- skola	IV. Uti egentl. folkskolan vikarie- rande	V. Summa	VI. Utexami- nerade lärare och lärarinnor	VII. Kol. VI. procent av kol. V.
1907.....	783	2,288	7,323	—	10,394	857	8,2
1910.....	945	2,404	7,757	—	11,106	746	6,7
1913.....	1,102	2,553	8,245	—	11,900	619	5,2
1917 ^{30/6}	1,108	2,763	8,774	—	12,645	583	4,7

Av tabellen framgår, huru antalet platser i fråga ökats från 10,394 till 12,655 eller med över 2,000, under det att nyutexaminerades antal har minskats från 857 till 583 eller med 274, så att, då procenten av nyutexaminerade i förhållande till antalet lärarekrafter år 1907 var 8,2, utgjorde den år 1917 blott 4,7.

Ännu sämre hade dessa tal visat sig vara, om i kol. IV kunnat intagas antalen av de småskollärarinnor, som tjänstgjort såsom vikarier uti egentliga folkskolor, vilka antal de sista åren lära ha uppgått till en 400 à 500, men dessa torde ej ännu vara exakt fastslagna. Från olika folkskoleinspektörer erfar man ock av deras berättelser, dels att redan pensionerade småskollärarinnor (lärare) måst återkallas i arbete, dels att personer utan

examen måst anlitas, dels att flera församlingar t. o. m. måst inställa undervisningen kortare eller längre tid av brist på småskollärare (lärarinnor).

Det har talats och skrivits mycket om brist på (examinerade) *folkskollärare* och *-lärarinnor*. En liknande jämförelse mellan antalen folkskollärarebefattningar och nyutexaminerade folkskollärare och *-lärarinnor* och förhållandet mellan dem torde därför vara belysande. Följande tabell visar, hur det varit (är) ställt med dem.

Å r	I. Ordinarie folkskol- lärare	II. Extra ordinarie folkskol- lärare	III. Summa	IV. Nyutexami- nerade folkskol- lärare	V. Kol. IV. i proc. av kol. III
1907	7,651	411	8,062	371	4,6
1911	8,367	492	8,859	443	5,0
1917 ⁸⁰ / ₆	9,817	552	10,369	645	6,2

År 1907 utexaminerades alltså 371 nya folkskollärare och *-lärarinnor*, år 1917 däremot 645, således här en *betydande ökning*, nämligen med 274. Beträffande dem har *procenten stigit* från 4,6 år 1907 till 6,2 år 1917.

Från de då befintliga sju *enskilda* småskoleseminarierna utexaminerades höstterminen 1916 och vårterminen 1917 193 elever mot 390 från av stat och landsting underhållna seminarier; i det närmaste en tredjedel av alla (583) utgick således från de privata seminarier eller 31,4 %. Om de *enskilda* småskoleseminarierna skulle nödgas upphöra med sin verksamhet på grund av bristande förståelse och ekonomiskt stöd, utan att samtidigt nya vägar öppnades, skulle således de utexaminerades antal nedgå till omkring 400 (390), och procenten (vid en ungefärligt liknande ökning av lärarekrafterna) sjunka till omkring 3,05.

Med den sista december 1917 upphörde ett av de privata seminarier (Malmö) att existera, och ett annat har övertagits av vederbörande landsting. Två landsting ha avböjt framställning om att inrätta egna (eller övertaga enskilt) småskoleseminarier under framhävande av, att utbildandet av småskolepersonalen är av lika stor vikt för vår folkundervisning som utbildandet av folkskolans lärarpersonal, varför även småskoleseminarierna borde helt övertagas av staten.

Uti denna vår framställning ha vi endast tagit hänsyn till det gagn i yttre avseende, som de *enskilda* småskoleseminarierna medföra. Men även mer ideellt sett hava de väl varit och komma alltfört vara till gagn.

Vad det nu närmast gäller, är att för innevarande år lämna de privata småskoleseminarierna ett så pass stort bidrag av staten, att terminsavgifterna ej måste höjas alltför mycket. För ett seminarium, beläget i stad (Borås) med dyra levnadsomkostnader och höga lärarlöner, kommer enligt uppgjort förslag till stat även med en terminsavgift å 150 kr. en brist på 3,700 kronor att uppstå, varför dess föreståndare, om ej staten ingriper stödjande, måste höja avgiften till 180 kr. pr termin. Vid de övriga seminarierna torde ett anslag å 4,500 kronor förhjälpas dem att hålla terminsavgifterna nere vid 125 kronor.

Det vore ock önskvärt, att avgiften kunde sättas ned något för de elever, som hade det svårast ställt ur ekonomisk synpunkt.

Enär Ateneum för flickor lär för innevarande år beviljats väsentligt högre anslag av Stockholms läns landsting, torde detta för närvarande ej vara i behov av ytterligare bidrag. Det återstår således blott fyra enskilda småskoleseminarier, som tarva understöd, nämligen »Nya småskoleseminariet» (Alma Detthows) i Stockholm, G. V. Uléns i Borås, L. A. Cederboms i Skara och J. B. Wockats i Hagaström.

Följande »normalstat» för innevarande år har uppgjorts av representeranter för dessa seminarier:

Utgifter:

Löner och arvoden	kronor 11,900:—
Hyra för lokalerna	» 2,500:—
Bränsle och lyse.....	» 2,100:—
Vaktmästare och städning	» 850:—
Pensionsavgifter	» 300:—
Annonser och tryck.....	» 200:—
Diverse utgifter	» 300:—
Nedsättning i avgifterna vid eventuellt statsbidrag för 10 % av eleverna med 50 kr. i terminen.....	» 600:—
» andra 10 % av eleverna med 62:50 kr. i terminen	» 750:—
	<hr/>
	Summa kronor 19,500:—

Inkomster:

Terminsavgifter 2×60 (elever)×125 kr.	kr. 15,000:—
Brist, täckt genom statsbidrag.....	» 4,500:—
	<hr/>
	Summa kronor 19,500:—

För att bereda ett understöd av i medeltal 4,500 kronor åt varje seminarium skulle behövas ett anslag av 18,000 kronor. Anslaget fördelning mellan seminarierna torde böra överlämnas åt Kungl. Maj:t, som ock lärar böra fastställa de närmare villkoren för åtnjutande av anslag. Bland villkoren synes särskilt böra intagas föreskrift om skälig begränsning av terminsavgifterna samt om nedsättning utav avgiften för visst antal elever.»

I sistberörda motion nr 184: I har till stöd för där framställt yrkande anförts följande:

»I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 363 angående understöd åt småskoleseminarier m. m. finner jag mig föranlåten väcka följande motion. I nämnda proposition begäres bland annat till understöd åt av landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, inrättade småskoleseminarier å ordinarie stat för år 1920 ett förslagsanslag av 381,000 kronor.

Enligt vad såväl av statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln punkt 194 som av här ovan åberopade proposition framgår, hade folkskoleöverstyrelsen föreslagit, att ett belopp av 20,000 kronor måtte av Kungl. Maj:t hos riksdagen äskas till understöd för 1920 åt enskilda småskoleseminarier. Dessa seminarier äro till antalet fem, men då ett av dem, nämligen det, som är förenat med Ateneum för flickor i Stockholm, åtnjuter sådant kommunalt bidrag, att det icke finner sig vara i behov av statsbidrag, återstå fyra, för vilka sådant bidrag skulle vara erforderligt.

Kungl. Maj:t har emellertid såsom framgår av meranämnda proposition icke funnit anledning hos riksdagen göra någon framställning om understöd åt enskilda småskoleseminarier. Då de likväl fylla ett behov för den allmänna folkundervisningen, synes ej tillräckligt skäl finnas att vägra dem statsbidrag. Sådant bidrag utgår ju också till enskilda folkskoleseminarier.

I en motion nr 22 i första kammaren har hemställts om statsbidrag åt enskilda småskoleseminarier å tilläggsstat för år 1919.

De skäl, som anförts för denna framställning, kunna även åberopas för ett liknande statsbidrag för år 1920.

Därest ett anslag för detta ändamål beviljas, torde det emellertid böra uppföras på extra stat.»

Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning avser dels småskoleseminariernas organisation, dels dessa seminariers ekonomiska förhållanden.

Småskollärarytbildningen har hittills till det väsentliga påvilat landstingen. På sätt framgår av statsrådsprotokollet, har ifrågasatts, att staten skulle helt och hållet ombesörja denna utbildning. En sådan uppfattning har dock icke vunnit anslutning från departementschefens sida. Lika med denne anser jämväl utskottet, att staten icke för närvarande bör övertaga denna gren av lärarutbildningen, utan att denna utbildning fortfarande och tillsvidare bör vara en angelägenhet huvudsakligen för landstingen och de städer, som icke deltaga i landsting.

Lärokursen skulle, i likhet med vad för närvarande i regel är fallet, vara tvåårig, och läsåret skulle utsträckas från 34 $\frac{1}{2}$ till 38 à 39 veckor. Häremot har utskottet intet att erinra.

I fråga om målet för småskoleseminariernas verksamhet har departementschefen angivit, att nämnda seminarier borde hava till sin enda och egentliga uppgift att utbilda lärare för småskolan. Däremot har departementschefen ställt sig avvisande mot tanken att låta ifrågavarande seminariers verksamhet omfatta jämväl utbildningen av lärare för den mindre folkskolan och biträdande lärare för den egentliga folkskolan. Även om goda skäl synas tala för den uppfattning, som av departementschefen gjorts gällande, anser utskottet dock den möjligheten ej böra vara utesluten att, där förhållandena sådant påkalla och utan att seminariernas huvuduppgift äventyras, i ett eller annat fall dessa läroanstalters verksamhet kan utsträckas utöver den egentliga småskollärarytbildningen.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle vidare för tillgodoseende av elevernas praktiska utbildning seminarierna vara förenade med en övningskola, omfattande barn, tillhörande de två första skolåren. Mot vad härutinnan föreslagits har utskottet intet att erinra, men då enligt utskottets mening hinder ej böra möta för landsting, som sådant önska, att anordna en övningsskola, omfattande jämväl någon årsklass av den egentliga folkskolan, har utskottet ansett bestämmelsen om övningsskola böra så avfattas, att skolan bör omfatta minst två årsklasser.

Vad angår fordringarna för inträde vid småskoleseminarium har, såsom i statsrådsprotokollet omförmäles, pensionsstyrelsen gjort framställning om ändring i de nu gällande villkoren, så att större möjlighet skulle beredas kvinnor, vilka äro behäftade med kroppsfel eller lyte, att vinna inträde vid småskoleseminarium, i syfte att sådana kvinnor efter genomgången utbildning skulle kunna erhålla anställning såsom småskollärarinnor.

I berörda avseende gäller för närvarande, att den, som vill undergå prövning vid småskoleseminarium, skall genom vederbörligt läkarbe-

tyg visa sig vara fri från smittosam sjukdom och från sådan sjuklighet eller så beskaffat kroppslyste, som gör honom olämplig till lärare, och folkskoleöverstyrelsen har föreslagit motsvarande bestämmelser att i allmänhet gälla såsom villkor för inträde vid småskoleseminarium. Överstyrelsen har velat tillmötesgå pensionsstyrelsen i så måtto, att överstyrelsen, där särskilda skäl sådant föranleda, skulle på gjord framställning äga att medgiva undantag från nyssnämnda inträdesfordran. Departementschefen åter har ställt sig avvisande mot pensionsstyrelsens framställning och överstyrelsens förslag om undantag från den allmänna regeln i förevarande avseende.

I gällande folkskolestadga är föreskrivet, att den, som skall kunna antagas till ordinarie eller extra lärare vid småskola, lärare vid mindre folkskola eller biträdande lärare vid egentlig folkskola, skall vara fri från sjukdom och lyte, som medför olämplighet för anställning såsom lärare. Givetvis bör i en blivande stadga för småskoleseminarierna en motsvarande bestämmelse i avseende å inträdessökande fastställas. Enligt utskottets uppfattning bör dock en dylik bestämmelse ej utgöra ett oöverstigligt hinder för en sökande med visst kroppsfel eller lyte att vinna inträde vid seminarium. Är felet eller lytet ej av svårare beskaffenhet, torde sökanden, säger folkskolöverstyrelsen, ofta kunna erhålla sådant läkarebetyg, som ej utgör hinder för hennes inträde. Om så ej vore fallet och om det kunde anses, att lytet uppvägdes av framstående skicklighet och lämplighet för lärarinnekallet i andra avseenden, borde enligt överstyrelsens mening tillträde till seminariet kunna vinnas genom särskild framställning. Utskottet kan för egen del ej annat än ansluta sig till den uppfattning, som av folkskoleöverstyrelsen i denna fråga gjorts gällande.

Den höjning av änslaget till avlöningsbidrag till lärare vid småskoleseminarier, som på Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning (proposition nr 350) beslöts av 1918 års riksdag, var föranledd av den utav samma riksdag vidtagna löneregleringen för lärarpersonalen vid egentliga folkskolor och småskolor. Enligt då gällande bestämmelser skulle nämligen statsbidrag till avlöande av landstingsseminariernas lärare utgå efter samma grunder som för avlöande av lärare vid nämnda skolor. Såsom villkor för utgående av statsbidrag till landstingsseminarierna var föreskrivet, att lärarna vid dessa seminarier skulle erhålla minst lika stora löneförmåner som dem, vilka vore stadgade för lärare vid omfördälda skolor. Med anledning härav fastställde också nämnda riksdag

minimiavlöningen till samma belopp för förstnämnda lärare som för de sistnämnda.

Till det vid nyssnämnda proposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden yttrade departementschefen, att den av honom då ifrågasatta likställigheten i avlöning mellan de båda lärargrupperna tilläventyrs skulle komma att få endast en provisorisk karaktär, emedan folkskolöverstyrelsen i sin den 31 augusti 1917 gjorda framställning rörande småskoleseminarierna pekat på en omorganisation av nämnda seminarier och en särskild lönereglering för dessas lärare, men att den dåvarande likställigheten med folk- och småskolans lärare i alla fall syntes bära äga bestånd tills vidare och intill dess den av överstyrelsen antydda frågan blivit avgjord.

Det nu föreliggande förslaget avser, att landstingsseminariernas lärare med full tjänstgöring skulle i avlöningshänseende likställas med lärare vid folkskoleseminariernas övningsskolor, och att därvid ingen skillnad skulle göras mellan lärare, som tjänstgjorde företrädesvis i seminarieklasserna, och lärare, som tjänstgjorde företrädesvis i övningsskolor. Såväl i avseende å nu angivna lärare som beträffande vad i övrigt föreslagits i fråga om avlönings- och pensionsförhållanden har utskottet icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag.

Vad angår statsbidraget, skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag bidrag till seminarium med två elevklasser samtidigt utgå med 12,800 kronor för år och till seminarium med en elevklass 9,100 kronor för år samt därutöver med ett belopp av högst 3,000 kronor för år till parallellavdelning av årsklass. Enligt vad departementschefen i statsrådsprotokollet angivit, skulle landstingens kostnader, 13,100 kronor för tvåklassigt och 9,300 kronor för enklassigt seminarium, icke avsevärt ökas utöver de belopp, som av dem nu tillskjutas. I avseende å statsbidragens storlek har utskottet intet att erinra. Att landstingens bidrag icke skulle nämnvärt höjas utan i stort sett bibehållas vid nuvarande storlek, finner utskottet berättigat, allra helst landstingen hava att svara för seminariernas materiella utrustning och lokala anordningar och i en nära framtid krav torde komma att ställas på tidsenligare byggnader för ifrågavarande seminarier ävensom sådana anspråk komma att resas på inredning och undervisningsmateriel, som bliva en följd av en förbättrad seminarieorganisation.

Härjämte skulle statsbidrag utgå efter grunder, motsvarande dem, som av 1918 års riksdag fastställts i fråga om de kommunala mellanskolan och de högre folkskolorna. Utskottet har häremot intet att erinra.

I anslutning härtill bör dock, i enlighet med vad departementschefen i motiveringen till sitt förslag uttryckligen angivit, ävenledes i bestämmelserna om statsbidrag tillfogas, att sådant bidrag skall för varje manlig extra ordinarie och vikarierande lärare med full tjänstgöring utgå med skillnaden mellan manlig och kvinnlig sådan lärares arvode.

Till stipendier åt elever vid ifrågavarande läroanstalter har föreslagits ett belopp av 96,800 kronor. Vid beräkningen av sistnämnda belopp har man utgått ifrån 44 elevklasser med i medeltal 25 elever i varje klass; antalet behövande elever i varje klass har beräknats till i medeltal 22, i följd varav hela antalet behövande elever skulle utgöra 968 och, med ett stipendium å 100 kronor för varje elev, beloppet sätts till ovan angivna 96,800 kronor. Utskottet, som funnit det angivna medeltalet av behövande elever i varje klass väl högt beräknat, har ansett det föreslagna beloppet kunna något nedsättas och vill föreslå, att det samma bestämmas till 90,000 kronor.

I sitt förslag till småskoleseminariernas omorganisation hade folk-skolöverstyrelsen upptagit frågan om statsunderstöd åt de enskilda seminarierna. Dessa äro för närvarande 5, nämligen 2 i Stockholm, 1 i Borås, 1 i Skara och 1 i Hagaström. Överstyrelsen hade ifrågasatt, att vart och ett av dessa seminarier, som alla äro tvåklassiga, skulle under vissa villkor erhålla ett årligt statsunderstöd av högst 4,000 kronor. Departementschefen har däremot ställt sig avvisande mot överstyrelsens förslag i förevarande avseende. I ovanberörda motioner har framställning gjorts om understöd åt enskilda småskoleseminarier för såväl år 1919 som år 1920; understöd skulle utgå med 4,500 kronor till ett vart av fyra seminarier, nämligen »Nya småskoleseminariet» (Alma Detthows) i Stockholm, G. V. Uléns seminarium i Borås, L. A. Cederboms seminarium i Skara och J. B. Wockats seminarium i Hagaström.

Utskottet har av de utav departementschefen till stöd för hans uppfattning anförda skäl icke funnit sig övertygat om, att ett understöd från statens sida av vissa enskilda småskoleseminarier skulle under alla förhållanden vara mindre tillrådligt. Ätminstone synes ett dylikt betraktelsesätt näppeligen kunna göras gällande, om det allenast är fråga om understöd av mer tillfällig art. Det kan visserligen dragas i tvivelsmål, huruvida, vid sidan av de officiella anstalterna, en anordning, sådan i motionerna påyrkas, bör för framtiden fastslås såsom en lämplig utväg för tillgodoseende av småskolläroutbildningen, men att nu genom mindre bidrag hjälpa de seminarier, som äro i behov av understöd, i deras av kristiden åsamkade svårigheter, kan enligt utskot-

tets mening icke innebära åtgärder, ägnade att ur konsekvensens synpunkt ingiva betänkligheter. Utskottet vill nämligen framhålla, att det understöd, som utskottet är sinnat föreslå, ej bör betraktas såsom begynnelsen till ett stadigvarande statsbidrag utan allenast som en tillfällig hjälp att lindra dyrtidens tryck. Härmed vill utskottet ej hava tagit någon ståndpunkt till principfrågan om statens framtida understödande av dessa seminarier. Utskottet delar dock den av folkskolöverstyrelsen hävdade uppfattningen, att de enskilda seminarier, som kunna anses direkt ersätta landstingsseminarier, endast under den närmaste tiden och i avvaktan på att vederbörande landsting kunna hinna vidtaga nödiga åtgärder för upprättande av seminarier av här ifrågavarande art, må tillerkännas statsunderstöd.

Ifråga om beloppet av det understöd, som nu i motionen ifrågasättes, har utskottet intet att erinra mot, att detsamma bestämmes till det av folkskolöverstyrelsen ifrågasatta beloppet av 4,000 kronor till ett vart av nämnda fyra seminarier. Likaså anser utskottet, att understöd bör tillerkännas ifrågavarande seminarier såväl för år 1920 som för år 1919.

Utskottet, som i övrigt ej funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, hemställer alltså,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt herrar Bergqvists och Mannheimers samt herrar Mobergers och Leanders ävensom som herr Bergqvists ovanberörda motioner, må

a) besluta,

dels att statsbidrag till av landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, inrättade småskoleseminarier skola utgå efter följande grunder:

Statsbidrag till seminarium med två elevklasser samtidigt utgår med 12,800 kronor för år och till seminarium med en elevklass med 9,100 kronor för år samt därutöver med ett belopp av högst 3,000 kronor för år till parallellavdelning av årsklass.

Härutom skola till varje sådant seminarium utgå följande statsbidrag:

- 1) för varje manlig ordinarie lärare skillnaden mellan manlig och kvinnlig lärares grundlön;
- 2) för varje manlig extra ordinarie och vikari-

erande lärare med full tjänstgöring skillnaden mellan manlig och kvinnlig sådan lärares arvode;

3) för rektor dessutom två tredjedelar av det stadgade särskilda arvodet;

4) för varje manlig eller kvinnlig ordinarie lärare ett belopp motsvarande läraren tillkommande ålderstillägg;

5) för varje lärare, som vikarierar för ordinarie eller extra ordinarie lärare, om tjänstledigheten förorsakas av styrkt sjukdom, det belopp, som, utöver vad den tjänstledige läraren av sin avlöning avstått, erfordras till arvode åt vikarien, och, om tjänstledigheten förorsakas av offentligt uppdrag, bestridande av befattning i statens tjänst eller tjänstgöring hos riksdagen, dess utskott eller revisorer, det belopp, som Kungl. Maj:t för det särskilda fallet bestämmer; samt

6) för lärare, som vikarierar för lärare, vilken uppehåller tillfälligtvis ledig lärarebefattning men erhållit tjänstledighet på grund av styrkt sjukdom, det belopp, som, utöver vad den tjänstledige läraren av sin avlöning avstått, erfordras till arvode åt vikarien; *dels ock* att i fråga om tillämpning av ovan angivna grunder det må ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, vilka i detta avseende kunna befinnas erforderliga;

b) föreskriva,

att för utgående av statsbidrag till omförmälda småskoleseminarier skola gälla följande villkor och bestämmelser:

1) Lärokursen vid seminariet skall vara tvåårig.

2) Till främjande av elevernas praktiska utbildning för lärarkallet skall med seminariet vara förenad en övningsskola, som bör omfatta minst två årsklasser.

3) Undervisningen vid seminariet bör vara ordnad med huvudsaklig ledning av den normalundervisningsplan, som kan komma att av Kungl. Maj:t utfärdas.

4) Undervisningen skall, därest ej Kungl. Maj:t annorlunda bestämmer, pågå minst 38 veckor om

året, tid för påsk- och pingstferier, tillfälliga lov-
dagar samt inträdes-, flyttnings- och avgångspröv-
ningar däri inräknad.

5) Seminariet skall hava till sitt förfogande
lämpliga undervisningslokaler samt ändamålsenliga
skolmöbler och erforderlig undervisningsmateriell.

6) Seminariet skall förestås av en för viss tid
utsedd manlig eller kvinnlig rektor. Utom rektor
böra vid seminariet finnas minst två ordinarie lärare,
såvida ej skolöverstyrelsen i särskilt fall därifrån med-
ger undantag.

7) Lärare vid seminariet skall av skolöver-
styrelsen hava blivit förklarad behörig och lämplig
till tjänsten i fråga.

8) Seminariets rektor och lärare skola åtnjuta
minst följande avlöningsförmåner:

rektor, manlig eller kvinnlig, särskilt arvode av
1,000 kronor jämte fri bostad eller motsvarande ers-
ättning, icke understigande 800 kronor;

ordinarie manlig lärare 3,400 kronor, därav
2,100 kronor lön och 1,300 kronor tjänstgörings-
penningar, vartill kunna komma tre ålderstillägg till
lönen, vart och ett å 400 kronor, att utgå efter re-
spektive 5, 10 och 15 år;

ordinarie kvinnlig lärare 2,800 kronor, därav
1,800 kronor lön och 1,000 kronor tjänstgörings-
penningar, vartill kunna komma tre ålderstillägg till
lönen, vart och ett å 300 kronor, att utgå efter re-
spektive 5, 10 och 15 år;

extra ordinarie och vikarierande manlig lärare
med full tjänstgöring arvode av 2,800 kronor;

extra ordinarie och vikarierande kvinnlig lärare
med full tjänstgöring arvode av 2,400 kronor;

vikarierande rektor särskilt arvode av 600 kronor;

manlig timlärare i läsämne 110 kronor för varje
veckotimme;

kvinnlig timlärare i läsämne 100 kronor för
varje veckotimme;

timlärare i teckning, i musik eller gymnastik 95 kronor för varje veckotimme;

lärarinna i kvinnlig slöjd eller i hushållsgöromål 90 kronor för veckotimme.

9) Undervisningen vid seminariet skall vara avgiftsfri, likaså undervisningen vid seminariets övningskola, såvida icke Kungl. Maj:t i visst fall annorlunda bestämmer.

10) För seminariet skall finnas en särskild styrelse, bestående av seminariets rektor och minst fyra av vederbörande landsting eller stad utsedda medlemmar.

11) Seminariet skall stå under iuseende av skolöverstyrelsen och vara underkastat den kontroll och de bestämmelser i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva;

c) förklara,

att Kungl. Maj:t må äga att utfärda de närmare villkor och bestämmelser, vilka torde för sagda avlöningsförmånens åtnjutande böra stadgas, ävensom de närmare föreskrifter, vilka för tillämpning av omförmälda villkor och bestämmelser eller i övrigt kunna anses erforderliga;

d) bestämma,

att ordinarie lärare vid småskoleseminarium, varom nu är fråga, skall i pensionshänseende vara likställd med ordinarie övningsskollärare vid folkskoleseminarium;

e) medgiva,

dels att av landsting eller stad, som ej i landsting deltagar, inrättat småskoleseminarium må under en övergångstid av högst tre år, ändock att seminariet i fråga om organisation, undervisning och utrustning ej uppfyller alla ovan angivna villkor, efter Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall kunna erhålla statsbidrag beräknat i tillämpliga delar efter ovanstående grunder, dock med det lägre belopp, som Kungl. Maj:t med hänsyn till de vid seminariet anställda

lärarkrafternas antal samt övriga omständigheter kan finna skäligt bestämma;

dels ock att småskoleseminarium, som under år 1919 åtnjuter statsbidrag och jämlikt ovan meddelade bestämmelser ej kan komma i åtnjutande av där angivna bidrag, må under en tid av högst tre år erhålla statsbidrag till läraravlöning enligt nu gällande föreskrifter; samt

f) med utslutande av de i 1919 års riksstat under åttonde huvudtiteln å ordinarie stat upptagna förslagsanslagen: »Avlöningsbidrag till lärare vid småskoleseminarier» å 110,000 kronor samt »Bidrag till avlönande av vikarie för lärare vid småskoleseminarium» å 2,000 kronor uppföra i riksstaten för år 1920 under nämnda huvudtitel å ordinarie stat under rubriken: Småskoleseminarier:

1) till understöd åt småskoleseminarier ett förslagsanslag å 381,000 kronor;

2) till stipendier åt elever vid småskoleseminarier ett reservationsanslag å 90,000 kronor;

g) till understöd under år 1919 åt följande enskilda småskoleseminarier, nämligen »Nya småskoleseminariet» (Alma Detthows) i Stockholm, G. V. Uléns seminarium i Borås, L. A. Cederboms seminarium i Skara och J. B. Wockats seminarium i Hageström bevilja på tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag, högst, 16,000 kronor, att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva;

h) till understöd under år 1920 åt samma enskilda småskoleseminarier bevilja på extra stat för år 1920 ett förslagsanslag, högst, 16,000 kronor, att utgå enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Stockholm den 9 maj 1919.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
 från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius*, *C. J. G. Swartz*, *O. M. Strömberg*, *H. F. Lamm*, *G. M. H. Ekelund*, *A. C. Lindblad*, *O. Bergqvist*, *C. G. Ekman*, *H. G. W. Wrangel*, *A. Pers*, *J. L. Widell* och *E. A. Hallin* samt
 från andra kammaren: herrar *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *J. Olofsson*, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *A. Wiklund* i Brattfors, *A. Anderson* i Råstock, *O. H:son Waldén*, *S. Bengtsson* i Norup, *P. B. Nilsson* i Landeryd, *J. Erlansson*, *J. Jönsson* i Slätåker, *A. Mossberg* och *K. A. W. Björck*.

Reservation

av herrar *O. H. Waldén* och *K. A. W. Björck*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

»Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning — — — — —
 — — — — — i förevarande avseende.

I gällande folkskolestadga — — — — —
 — — — — — å inträdessökande fastställas. Utskottet kan för sin del ej annat än ansluta sig till den uppfattning, som av departementschefen i denna fråga gjorts gällande.

Den höjning av — — — — —
 — — — — — som för år 1919.»
